

BEN DANIEL BLAKE FİLMİNİN BİREYİN YAŞLILIK DÖNEMİ ÇATIŞMALARI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ*

Arş. Gör. Mehmet Emre GÜL¹

Talha Şahin HAN²

ÖZ

Yaşlılık, uzun ve çatışmalarla dolu gelişim sürecinin son evresidir. Bu evrede birey için artık ölüm uzak bir ihtimal olmaktan çıkmıştır ve birey varoluşsal bir sorgulama içine girerek tüm yaşamını değerlendirmektedir. Psikososyal gelişim kuramının sahibi Erik Erikson yaşlı bireylerin bu varoluşsal değerlendirmesini ‘Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk’ çatışmasıyla açıklamaktadır. Bu dönemde bireyler; emekliliği kabullenme, eşin ölümü, izolasyon duygusu ve üretkenlik-durağanlık çatışması gibi değişkenlerle başa çıkarak hayatlarının son döneminde benlik bütünlüğüne ulaşmaya çalışmaktadır. Birey ile benlik bütünlüğü arasındaki köprüyü, bireyin çevresindeki insanlar ve tabii olduğu toplumsal yapı kurmaktadır. Filmlerinde toplumsal yapıyı eleştirel bir yaklaşımla ele alan Ken Loach, “Ben Daniel Blake” (2016) filminde yaşlı bir karakterin toplumsal düzenle olan mücadelesini anlatmaktadır. Film, Daniel Blake karakterinin bürokrasiye karşı verdiği mücadeleyi konu almaktadır. Bu mücadelede onu en çok zorlayan şey yaşlı bir karakter olmasıdır. İlerlemiş yaşından ve yaşadığı sağlık problemlerinden dolayı işsiz kalan Blake, işini geri alabilmek veya devletten maddi yardım alabilmek için bilgisayar ve internet kullanmak zorundadır. Bu çalışmada, Daniel Blake karakteri, fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik boyutu kapsayan üç boyutlu karakter analizi yöntemiyle incelenmiştir ve yapılan analiz sonucunda bu karakter, Erikson’un Psikososyal Gelişim Kuramı ile beraber Hareketlilik Kuramı, Sosyo-Duygusal Seçicilik Kuramı ve Ödünleme Yoluyla Seçici Optimizasyon Kuramı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Üç boyutlu karakter analizi yöntemi ile karakterin tüm boyutları detaylı olarak ortaya çıkarılmıştır. Bu yöntem karakterleri tüm boyutlarıyla ele aldığı için karaktere çok yönlü bir bakış imkânı sunmaktadır. Blake bir film karakteri olmasına rağmen, analiz edildiğinde, içinde bulunduğu ruh hali ve yaşadığı çatışmalar, Erikson’un Psikososyal Gelişim Kuramı ve ileri yetişkinliğe odaklanan diğer güncel gelişim kuramları açısından yeterli veriyi sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Sinema, Psikoloji, Psikososyal Gelişim Kuramı, Ken Loach, Karakter Analizi*

THE ANALYSIS OF THE “I DANIEL BLAKE” FILM IN THE CONTEXT OF THE INDIVIDUAL PERIOD CONFLICTS

ABSTRACT

Old age is the last stage of a long and conflict-filled development process. At this stage, death is no longer a distant possibility for the individual, and the individual evaluates his or her life by entering into an existential questioning. Erik Erikson, the owner of psychosocial development theory, explains this existential evaluation of elderly individuals with the conflict of it Hopelessness towards Self Integrity. In this period; they deal with variables such as acceptance of retirement, death of the spouse, sense of isolation, and the conflict of productivity and stagnation, and seek to achieve self-integrity in the last period of their lives. The bridge between the individual and the integrity of the self is formed by the people around him and the social structure to which he is subject. Ken Loach, who critically discusses social structure in his films, tells the struggle of an old character in social order in “I Daniel Blake (2016).“I Daniel Blake” describes the struggle of Daniel Blake against bureaucracy. What compels him most in this struggle is that he is an old character. Blake is unemployed due to his advanced age and health problems, and he has to use computers and the Internet to get his job back or get financial help from the government. In this study, Daniel Blake character has been examined with three dimensional character analysis method which covers physiological, sociological and psychological dimension and as a result of this analysis, Daniel Blake character is in the framework of Erikson's theory of psychosocial development, Activity Theory, Socio-Emotional Selectivity Theory and Selective Optimization Theory with Compensation. All dimensions of the character have been revealed in detail with three-dimensional character analysis. This method provides a versatile perspective at the character as the characters are handled in all dimensions. Although Blake is a film character, when analyzed, his mood and conflicts provide sufficient data from the perspective of Erikson's theory of psychosocial development and other current development theories focusing on advanced adulthood.

Key Words: *Cinema, Psychology, Psychosocial Development Theory, Ken Loach, Character Analysis*

* Bu çalışma 1-2 Kasım 2017 tarihinde Antalya’da gerçekleştirilen I. Lisansüstü Yaşlılık Çalışmaları Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi, mehemgul@gmail.com, Orcid No: 0000-0002-5916-9949

² Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı, talhasahin92@gmail.com Orcid No: 0000-0002-5768-7494

Atf Bilgisi: GÜL, M. E., - HAN, T. Ş. (2020). “*Ben Daniel Blake* Filminin Bireyin Yaşlılık Dönemi Çatışmaları Bağlamında İncelenmesi”, İMGELEM, 4 (6): 157-176.

Citation Information: GÜL, M. E., - HAN, T. Ş. (2020). “The Analysis of the *I Daniel Blake* Film in the Context of the Individual Period Conflicts”, İMGELEM, 4 (6):157-176.

Başvuru / Received: 17 Ocak/January 2020.

Kabul / Accepted: 26 Mayıs/May 2020.

1. GİRİŞ

Farklı benlikleri anlatan, o benliklerin psikolojisi ve davranış örüntüleri hakkında en fazla argüman sağlayan sanat dallarından biri de sinemadır. Sinema filmleri, kurgusal bir evren olsa da toplumsal sorunları gerçekçi bir şekilde yansıtma potansiyelini içinde barındırmaktadır. Sinemanın kurgusal karakterlerinin ve olay örgülerinin –özellikle toplumsal gerçekçi filmlerde- hayattakine oldukça yakınlık gösterdiği kabul edilebilir. Bu varsayım doğrultusunda, psikoloji kuramlarından faydalanılarak sinema filmlerindeki kurgusal karakterleri tıpkı gerçek hayatta olduğu gibi analiz edebilmek ve bu karakterlerin davranışlarını yorumlayabilmek mümkündür. Filmlerinde toplumsal yapıyı eleştirel bir yaklaşımla ele alan usta yönetmen Ken Loach, *I Daniel Blake* (2016) filminde yaşlı bir karakterin toplumsal düzenle olan mücadelesini ele almaktadır. Yaşlı bir marangoz olan Daniel Blake geçirdiği kalp krizi sonucunda doktor raporuyla işsiz kalır. İşsizlik yardımı için yaptığı başvurular ise Blake’in değişen toplumsal yapıya uyum sağlayamaması ve bürokrasinin yavaş işlemesi nedeniyle sonuçsuz kalır. Blake sistem tarafından değersizleştirildiğini düşünür ve sistemin kendisini yok saymasını kabullenemez. Bu çalışmada, Blake’in içinde bulunduğu ruh hali ve yaşadığı çatışmalar, Erikson’un PsikoSosyal Gelişim Kuramı çerçevesinde değerlendirilecektir. Psikolojide gelişim kuramlarına dair birçok yaklaşım bulunmaktadır. Başlıca gelişim kuram ve yaklaşımları şunlardır; Piaget Gelişim Kuramı, Kohlberg Ahlak Gelişimi Kuramı, Psikoseksüel Gelişim Kuramı (Freud), Psikososyal Gelişim Kuramı (Erikson). Freud, insan gelişiminde bebeklik ve çocukluk yıllarını inceler. Bu yıllardaki yaşantıların insanın kişiliğini ve davranışlarını doğrudan etkilediğini savunur. Freud, bireyin gelişimini incelerken insanın erken dönemine odaklanır. Piaget de tıpkı Freud gibi bireyin erken dönem yaşantılarıyla ilgilenir ve insan gelişiminin ilk yıllarını detaylı şekilde açıklarken on beş yaşından büyük bireyleri kişilik gelişimini tamamlamış olarak kabul eder. Kohlberg ise gelişim düzeylerini ahlak ve toplumsal uyum üzerinden açıklamıştır. Ona göre de birey on dört yaşında zihinsel gelişimini tamamlamaktadır (Özdemir ve diğerleri, 2012). Bütün bu yaklaşımların aksine Erikson ise insan gelişimini bir bütün olarak ele alarak bireyi doğumundan ölümüne kadar incelemiştir. Bu yönüyle Erikson’un Psikososyal Gelişim Kuramı, özellikle yetişkin ve yaşlı bireyleri incelerken daha kapsamlı çıkarımlar yapılmasına olanak vermektedir.

2. Gelişim Kuramları

Gelişim kuramları insanda, doğumundan ölümüne kadar meydana gelen fiziksel, psikolojik, bilişsel ve davranışsal değişimleri inceleyerek bu değişimlerin sonuçları üzerinde çalışmaktadır. Gelişim kuramları, psikolojinin odak noktası olan insan ve insan davranışlarını açıklamada, büyüme, hazır

bulunuşluk ve olgunlaşma kavramlarını temel almaktadır. İnsan hayatını, ardışık ve birikmeli olarak ilerleyen farklı gelişim dönemleri ve bu gelişim dönemlerinde kazanılması gereken yeterliliklerin kazanılıp kazanılmaması durumunda ortaya çıkan kişilik özellikleri çerçevesinde açıklamaktadır.

2.1. Sigmund Freud'un Psikoseksüel Gelişim Kuramı

Freud, insanların yaşadığı sorunların kaynağının hayatlarının ilk yıllarındaki deneyimlerine bağlamaktadır. Çocuklar büyüdükçe haz odakları ve cinsel dürtülerinin ağızdan anüse ve en sonunda genital organlarına kaydığını düşünmektedir ve bu süreçte psikanalitik gelişimin beş evreden oluştuğunu öne sürmektedir: oral evre, anal evre, fallik evre, latent evre ve genital evre. Freud'a göre bireyin yetişkin kişiliği her bir dönemdeki haz kaynakları ve gerçeklik arasındaki çatışmaları nasıl çözdüğüne göre belirlenir (Freud, 1917). Freud'un gelişim kuramındaki her evre, belli bir kritik gelişimi kapsamaktadır. Herhangi bir dönemdeki ihtiyaçlar karşılanmadığı takdirde, o dönemde fiksasyon yani saplantı meydana gelmekte ve bireyin sağlıklı gelişim sürecinde aksaklık meydana gelmektedir. Freud'a göre, ilk dönemlerde ihtiyaçlarının karşılanması engellenen birey, daha ileri yaşlarda, bu ihtiyaçlarla ilgili olarak normal olmayan bazı davranış biçimleri gösterir. Örneğin; psikoseksüel gelişim evrelerinden ilki olan oral dönemde bireyin haz kaynağı ağızdır, bu nedenle bebekler her şeyi ağızına alarak tanımaya çalışırlar, bu dönemde yeterli doyuma ulaşamayan ve fiksasyon (saplantı) yaşayan bir bireyde Freud gelecekte oburluk, sigara tiryakiliği gibi bazı davranış örüntüleri görülebileceğini savunmaktadır (Koç ve diğerleri, 2001).

Oral dönem; bu dönemde çocuğun çevresi ile olan ilişkisinde ilişki sağlayan başlıca organı ağızdır. Annesiyle kurduğu tenel temas önemlidir. Anal dönem; bu dönemde çocuk dışkıının tutulması ya da boşaltılması İşlevleri üzerinde denetim kurmayı öğrenir. Freud, tuvalet eğitimi sırasında annenin tutumunun çocuğun ilerdeki karakter yapısını etkilediğini belirtmektedir (Geçtan, 1978). Fallik dönem; bu dönem, cinsel bölgelerin uyarılmasından heyecan duyma ve cinselliğe aşırı ilgi biçiminde davranışlarla belirlenir. Oedipus ve Elektra karmaşaları bu dönemin önemli çatışmalarıdır. Latent dönem; bu dönemde cinsel dürtüler durgunlaşmıştır, denetim altına alınmıştır. Çocuk okul çağına gelmiştir. kadın ve erkek toplumsal rollerinin benimsendiği gelişim dönemidir. Genital dönem; genç bu dönemde cinsel yönden olgunlaşmaya başlar. Artık çocuk olmaktan çıkıp çocuk sahibi olabilecek bir cinsel olgunluğa ulaşmıştır (Koç ve diğerleri, 2001).

Freud'un kuramı, birçok psikanalitik kuramcı tarafından yeniden ele alınarak büyük ölçüde değiştirilmiştir. 21. yüzyılda psikanalitik kuramcılarının çoğu, Freud'un cinsel dürtüleri aşırı derecede vurguladığı tezinde birleşirler ve bireyin gelişiminin belirleyicisi olarak kültürel deneyimleri öne çıkarırlar. Bu anlamda en büyük ve kapsamlı değiştirme ve eleştiri Erikson'dan gelmiştir, Erikson gelişim kuramının temelini Freud'un kuramından alırken bu kuramın eksiklerini tamamlamış hem kurama ilk, orta ve ileri yetişkinlik dönemlerini eklemiş hem de toplumsal ve kültürel faktörlerin insan gelişimi üzerindeki etkilerini kurama dahil etmiştir.

2.2. Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı

İnsan gelişimi dönemler halinde inceleyen kuramlardan biri de, Erikson tarafından geliştirilen Psikososyal Kuramıdır. Erikson psikanalitik kuramdan farklı olarak, çocukluk dönemlerinin yanı sıra, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemlerini de önemsemiştir. Bunun yanı sıra insan gelişiminde kültürel, sosyal ve çevresel etkenlerin önemini vurgulamıştır. Freud id üzerine yoğunlaştığı halde Erikson daha ziyade ego üzerinde durmuş, bilinçaltına ve işleyişine fazla önem vermemiştir. Psikanalitik kurama göre belli bir dönemde ortaya çıkan veya sağlıklı olarak atlatamayan bir dönem daha sonraki dönemleri etkiler. Bu determinist bir yaklaşımdır. Erikson'a göre uygun çevresel şartlar ortaya çıktığında daha önceki yaşantılara bağlı olmaksızın sağlıklı dönemler geçirilebilir. Örneğin bebeklik dönemi karmaşası olan güvensizlik, ergenlik çağı karmaşası olan kimlik arayış aşamasında çözüme kavuşturulabilir. Freud normal dışılık üzerinde dururken, Erikson daha çok normallik ve sağlamlık üzerinde durmuştur (Burger, 2006). Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı sekiz evreden oluşmaktadır. Bu evreler insanın doğumundan ölümüne kadar olan süreci içermektedir. Bu evrelerden ilk yedisi aşağıda kısaca özetlenirken, yaşlılığın tanımlandığı son evre ise detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

a. Temel Güvene Karşı Güvensizlik: Bu dönemde bebekler, çevrelerindeki dünyaya güvenebilecekleri ya da güvenmeyeceklerine ilişkin temel duygular edinirler. Bebeğin annesiyle olan ilişkisi bu dönemde büyük öneme sahiptir. Bu dönemi sağlıklı bir şekilde atlatamayan bireyler ileriki yaşamlarında: sosyal ilişkilerde çekingen, kaygılı ve gergin, karamsar ve kararsız bir kişilik örüntüsü geliştirirler. Kendilerine güven duyguları düşük olur (Bacanlı, 2000).

b. Özerkliğe Karşı Kuşku ve Utanç: Gelişim döneminde çocuğun yürümeye ve konuşmaya başlaması ile annesine olan bağımlılığı da azalmaya başlamıştır. Bu dönemde çocuğa kendi eylemlerini kontrol etme imkanı vermek önemlidir. Bu dönemi sağlıklı bir şekilde atlatamayan çocuklar; dıştan denetimli, utangaç, bağımlı, çekingen, kendi başına karar veremeyen, kendine güvenmeyen bir insan haline gelir (Burger, 2006).

c. Girişkenliğe Karşı Suçluluk Duygusu: Bu dönemde çocuk bağımsız bir şekilde hareket edebilmektedir. Buna bağlı olarak etrafında olup bitenlere yönelik merakı da artar. Bu nedenle sorular sorar, araştırma girişiminde bulunur. Çocuğun araştırma girişimlerini destekleyen, sorduğu soruları anlayabileceği şekilde doğru cevaplar veren, sevecen, ilgili anne babalar çocuğun bu dönemi başarıyla atlatarak bir sonraki döneme ilerlemelerine yardımcı olurlar (Kazancı, 1989).

d. Çalışma ve Başarılı Olmaya Karşı Aşağılık Duygusu: Bu dönemde ilkokula başlayan çocuk için artık oyun oynamak eski çekiciliğini kaybetmiş, yerine bir şeyler üretmek, yaptığı işlerde başarılı olmak almıştır. Aşağılık duygusu bu dönemin en büyük problemidir. Bu dönemi başarılı bir şekilde atlatamayan çocuklar ileriki yaşamlarında; özgüven duygusu düşük, kendine yetme duygusundan eksik,

sorumluluk almak istemeyen, öğrenilmiş çaresizlik davranışları göstermeye eğilimli olabilirler (Bacanlı, 2000).

e. Kimlik Kazanmaya Karşı Kimlik Karmaşası: Ergenlik dönemi, çocukluktan yetişkinliğe doğru bir geçiş dönemi olarak kabul edilir. Bu dönemde “ben kimim” sorusu önemli hale gelir ergen bu soruya cevap arar. Erikson’a göre bu dönemde ergen başarılı bir şekilde kimlik kazanma sorununu çözerse, kendine güvenen kendinden emin bir kişi olarak yaşamını sürdürebilir ve başarılı olur (Miller, 2008).

f. Yakınlığa Karşı Yalnızlık: Bu dönem genç yetişkinlik olarak bilinir. Arkadaşlık ve dostluk ilişkileri önemlidir. Bu dönemde en sık yaşanan korku bağlanma korkusudur. Kişiler bazen “iş bulunca evleneceğim”, “ev alınca evleneceğim” gibi bahaneler öne sürerek bu korkularını gizlemeye çalışırlar, bazen de açıkça ifade edebilirler (Bacanlı, 2000).

g. Üretkenliğe Karşı Durgunluk: Erikson “üreticilik” kavramı ile özellikle yeni kuşakların gelişimi ile ilgilenme ve onlara rehberlik etmeyi kastetmektedir. Üretken olamayan bireyler amaçsızlık duygularına kapılırlar, bencil bir kişiliğe sahip olurlar, kurdukları ilişkiler sahte ve yüzeysel değil, üretken olmamak durgunluğa ve kişiliğin yoksullaşmasına yol açar (Erdem& Akman, 1995).

g. Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk Evresi: Bu evre, Erikson’un sekizinci ve son gelişim evresidir. Bireyler bu dönemi ileri yetişkinlikte yaşarlar. Bu aşamada geçmiş üzerinde düşünülmesi ve bundan olumlu bir düşünce oluşturulması ya da kişinin yaşamının iyi yaşanmamış olduğu sonucuna varılmasını içerir. Yaşlı yetişkin pek çok farklı yoldan daha önceki dönemlere ilişkin olumlu bir bakış açısı geliştirmiş olabilir. Durum böyle ise geçmişe dönüp bakıldığında ortaya çıkan düşünceler ve anılar yaşanmış bir yaşam görüntüsü oluşturacak ve yaşlı yetişkin doyum sağlayacaktır. Bu doyum ne kadar yüksek olursa benlik bütünlüğünün sağlanması da o denli yüksek olur. Ancak yaşlı yetişkin önceki dönemlerden bir ya da daha fazlasını olumsuz bir şekilde çözümlemesi halinde -erken yetişkinlikte sosyal olarak yalıtılmış olmak ya da orta yetişkinlikte durgunluk gibi- kişinin yaşamının toplam değeri ile ilgili geçmişe dönük düşünceleri olumsuz olabilmektedir. Bu olumsuz düşünceler bireyde umutsuzluğa neden olur. (Santrock, 2015). Yaşamın gözden geçirilmesi Erikson’un benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk olarak adlandırılan son aşamasında oldukça önemlidir. Yaşamın gözden geçirilmesi kişinin geri dönüp kendi yaşam deneyimlerine bakması, bunları değerlendirmesi, yorumlaması ve çoğunlukla yeniden yorumlamasını içerir (Robitaille ve diğerleri, 2010). Yaşlanma alanındaki önde gelen uzmanlardan biri olan Robert Burtler (2007), yaşamını gözden geçirmesine ilişkin; “acı, öfke, suç ve keder olasılıklarının yanı sıra çözümlene ve kutlama, onaylama ve umut, uzlaşma ve kişisel gelişim için olanaklar da vardır” ifadelerini kullanmaktadır ve yaşamın gözden geçirilmesinin, ölümü beklemeden harekete geçirdiğini söylemektedir. Yaşamın gözden geçirilmesi bazen yavaş ilerler; diğer zamanlarda ise bir kişilik bütünlüğü duygusuna ulaşmak için kayda değer ölçüde çaba gerektirecek kadar yoğundur. Yaşamın gözden geçirilmesi başlangıçta kişinin kendisi ya da yaşam geçmişi hakkında rastgele önemsiz düşünceler olarak gözlemlenebilir. Bu düşünceler kısa ve kesik kesik dürtüler halinde

ortaya çıkabilmekle birlikte esas itibariyle sürekli hale de gelebilirler. Yaşamın gözden geçilmesi kültür, etnik köken ve cinsiyet gibi sosyo-kültürel boyutlar içerebilir. Aynı zamanda aile üyeleri ya da bir arkadaşla paylaşım ve yakınlık da dahil olmak üzere kişiler arası ilişkiler boyutu da içerebilir (Cappeliez & O'Rourke, 2006). Aynı zamanda yaşamın gözden geçirilmesi anlam ve uyumun yaratılması ya da keşfedilmesi ile ilgili olabilecek kişisel boyutlar içerebilir. Bu kişisel boyutlar, yaşlı yetişkinlerde parçaları anlam ifade edecek ya da etmeyecek şekilde ortaya çıkabilir. Son analiz aşamasında her kişinin yaşamı gözden geçirmesi bir dereceye kadar benzersizdir. Geçmiş incelemeye başladığında yaşlı yetişkin onu araştırır, gözlemler ve üzerinde derinlemesine düşünür. Önceki deneyimlerin ve anlamların yeniden değerlendirilmesi, çoğunlukla da düzeltme ya da kapsamı genişletilmiş bir anlayışla birlikte gerçekleşir. Geçmişin bu şekilde yeniden düzenlenmesi, kişi yaşamına yeni ve önemli bir anlam kazandıran daha geçerli bir tablo sunar. Ayrıca kişinin ölüme hazırlanmasına ve ölüm korkusunu azaltmasına yardımcı olur (Cappeliez & O'Rourke & Chaudhury, 2005). Son zamanda gerçekleştirilen bir çalışma, özel yaşamı gözden geçirme kursunun “anlam aramanın”, orta ve daha yaşlı yetişkinlerde depresyon belirtilerini azalttığını ortaya koymuştur (Pot ve diğerleri, 2010). Yaşamın gözden geçirilmesinin bir yönü de olgun bir bilgelik geliştirme ve kendini anlamının bir parçası olarak kişinin yaşamının sadece olumlu yönlerini değil aynı zamanda pişmanlıklarını da tespit etmesi ve bunlar üzerinde derinlemesine düşünmesini içerir (Choi & Jun, 2009). Bir başka deyişle yaşamın gözden geçirilmesi; yaşamın sadece olumlu yönlerinin değil aynı zamanda kişinin yapmış olmaktan pişmanlık duyduğu şeylerin de incelenmesi sonucunda, bireyin yaşamın karmaşıklığına ilişkin daha doğru bir görüntüye ulaşması ve hatta belki de yaşam doyumunun artmasıdır (King & Hicks, 2007).

Bu evredeki bireyler genellikle meslek yaşantılarını da sona erdirerek emekli olmaktadır. Emekliliğe iyi uyum sağlamış yaşlı yetişkinler, yeterli geliri olan, aktif, iyi eğitim almış, arkadaş ve aileden oluşan geniş bir sosyal ağa sahip ve genellikle de emekli olmadan önce yaşamdan zevk alan kişilerdir. Yeterli geliri olmayan, sağlığı zayıf, emeklilikle birlikte eşin ölümü gibi başka sıkıntılara da uyum sağlaması gereken yaşlı yetişkinler, emekliliğe uyumu sağlamada en çok zorlananlardır (Reichstadt ve diğerleri, 2007). Dayanıklılık, (resilience) kişinin emekliliğe iyi uyum sağlayıp sağlayamamasında önemli bir unsurdur. Kişiler emekli olduklarında, çalıştıklarında olduğu gibi artık yapılandırılmış bir çevreye sahip değildirler. Bu nedenle kendi ilgilerini keşfetmeye ve yeni uğraşlar bulmaya ihtiyaç duymaktadırlar. İşle ilgili olmayan bilgilerle ve arkadaşlarla zaman geçirmek emekliliğe uyumu arttırmaktadır (Santrock, 2015).

Erikson, Psikososyal Gelişim Kuramı ile id ve ego odaklı psikanalitik görüşe gelişim alanında yeni bir ufuk kazandırmıştır. İnsan gelişimi üzerinde sosyal normların etkilerine eğilerek, gelişim psikolojisi literatürüne önemli bir katkıda bulunmuştur. Ancak psikoloji birçok bilim dalında olduğu gibi birikimli ilerleyen bir alandır ve gelişim psikolojisi alanında ana kuramlardan hız alan farklı görüşler ve kuramlar geliştirilmeye devam etmektedir. Bundan sonraki bölümde psikanalitik görüşü temel alan güncel gelişim kuramlarına yer verilecektir.

2.3. İleri Yetişkinlik Dönemini Açıklayan Güncel Gelişim Kuramları

Çağımız toplumlarında yaşanan modernleşmenin ve dijitalleşmenin hızlı bir şekilde artması sonucunda kaçınılmaz olarak toplumun her alanında büyük değişimler yaşanmaktadır. Bu değişimlerin doğal bir sonucu olarak ileri yetişkinlik dönemini açıklayan bazı güncel gelişim kuramları geliştirilmiştir. Bunlar; Hareketlilik Kuramı, Sosyo-Duygusal Seçicilik kuramı ve Ödünleme Yoluyla Seçici Optimizasyon Kuramıdır. Bu üç kuram, mevcut konjonktürü daha iyi kavraması ve ileri yetişkinliğe odaklanması nedeniyle, günümüz dünyasındaki yaşlı bireylerin, içinde yaşadığı topluma uyum süreçlerini ele alırken yeni bakış açıları sağlamaktadır. Bu nedenle Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramıyla beraber ileri yetişkinlik dönemini açıklayan güncel gelişim kuramlarına da yer verilmiş ve analizlerde bu üç kuramdan faydalanılmıştır.

2.3.1 Hareketlilik Kuramı

Hareketlilik Kuramı, yaşlı yetişkinler ne kadar aktif ve katılımcı olurlarsa yaşamlarından doyum alma olasılıklarının da o kadar yüksek olacağını ifade etmektedir. Araştırmacılar 1960'lı yıllardan başlayarak ve 21. yüzyıla kadar devam etmek üzere hareketlilik kuramını destekleyen güçlü kanıtlar bulmuşlardır (Neugarten, Havighurst & Tobin, 1968). Söz konusu araştırmacılar yaşlı yetişkinlerin aktif, enerjik ve üretken olduklarında daha başarılı bir şekilde yaşlandıklarını ve toplumla ilişkilerini kesmeleri halinde olacaklarından daha mutlu olduklarını tespit etmişlerdir. Hareketlilik Kuramı, pek çok kişinin orta yetişkinlikteki rollerini ileri yetişkinliklerine taşımaları halinde yaşamlarından daha fazla doyum sağlayabileceğini savunmaktadır. Bu rollerin kendilerinden alınması halinde (erken emeklilikte olduğu gibi) söz konusu kişilerin aktif ve ilgili olmaya devam edebilmeleri için bunların yerine geçebilecek yeni roller bulmaları önemlidir.

2.3.2 Sosyo-Duygusal Seçicilik Kuramı

Kuram, yaşlı yetişkinlerin sosyal ilişki ağları ile ilgili daha seçici hale geldiklerini savunmaktadır. Duygusal doyuma daha fazla değer vermeleri nedeniyle yaşlı yetişkinler tanıdıkları ve tatmin edici ilişkiler içinde oldukları kişilerle daha fazla zaman geçirirler. Laura Carstensen tarafından geliştirilen (1998, 2006, 2008) bu kuram yaşlı yetişkinlerin yaşamlarının daha dışındaki kişilerle sosyal ilişki kurmaktan kasıtlı bir şekilde kaçındıklarını buna karşılık zevk aldıkları ilişkiler içinde buldukları yakın arkadaşları ve aileleri ile görüşmelerini sürdürdüklerini ya da arttırdıklarını savunmaktadır. Kişiler yaşlandıkça sosyal etkileşimin böyle seçici bir şekilde daralması olumlu duygusal deneyimleri en yüksek düzeye çıkarırken duygusal riskleri de en aza indirmektedir. Sosyo-Duygusal Seçicilik Kuramı, yaşlı yetişkinlerin sosyal soyutlanma nedeniyle duygusal umutsuzluk içinde olduklarına ilişkin kalıp yargıya karşı çıkmaktadır. Aksine, yaşlı yetişkinler arkadaşları ve aileleri ile daha fazla duygusal anlamda doyurucu zaman geçirmek için sosyal ilişkilerinin sayısını bilinçli bir şekilde azaltmayı seçerler. Bir başka deyişle duygusal ihtiyaçlarını mevcut sosyal ilişkileri ile karşılamak amacıyla sosyal çevrelerini sistemli bir şekilde küçültürler. Sosyo-Duygusal Seçicilik

Kuramı aynı zamanda kişilerin ulaşmaya istekli oldukları hedeflerin türleri üzerine odaklanmaktadır (Charles & Carstensen, 2009).

Bu kurama göre iki önemli hedef grubunu; bilgiyle ilgili hedefler ve duygusal hedefler oluşturur. Bu kuram, bilgi temelli hedeflere ulaşma isteğinin, yaşamın erken yıllarında nispeten yüksek düzeyde başladığını, ergenlik ve erken yetişkinlikle en yüksek düzeye çıktığını ve daha sonra orta ve ileri yetişkinlikle tekrar düşüş eğilimi gösterdiğini vurgulamaktadır. Duygusal hedeflere ulaşma isteğinin ise bebeklik ve erken çocukluk döneminde yüksek olduğunu, orta çocukluk döneminden erken yetişkinlik dönemine kadar azaldığı orta ve ileri yetişkinlikte ise arttığını belirtmektedir

2.3.3. Ödünleme Yoluyla Seçici Optimizasyon Kuramı

Bu kuram, Paul Baltes ve meslektaşları tarafından ileri sürülmüştür (Baltes, Lindenberger & Staudinger, 2006). Kuram, başarılı yaşlanmanın üç temel faktöre bağlı olduğunu ifade etmektedir: Seçme, optimizasyon ve ödünleme. Bu kuram kişilerin nasıl yeni kaynaklar ürettiklerini ve bunları başarmak istedikleri görevlere nasıl etkili bir şekilde paylaştıklarını açıklamaktadır (Staudinger & Jabobs, 2011). Seçme, yaşlı yetişkinlerde işlevsellikteki kayıp ve kapasitenin azalması anlayışına dayanmaktadır ki bu da yaşamın pek çok alanında performansın azalmasını gerektirir. Optimizasyon, sürekli alıştırma ve yeni teknolojilerin kullanımı ile bazı alanlarda performansı korumanın mümkün olduğunu savunmaktadır. Ödünleme ise yaşamdaki görevler yaşlı yetişkinin mevcut performans potansiyelinin üzerindeki düzeyde bir kapasite gerektirdiğinde ortaya çıkmaktadır. Yaşlı yetişkinler özellikle, örneğin yeni bir malzeme hakkında düşünmeleri ya da bu malzemeyi çok hızlı bir şekilde ezberlemeleri, araba kullanırken hızlı tepki vermeleri ya da hızlı koşmak gibi zihinsel ya da fiziksel taleplerin söz konusu olduğu durumlarda ödünlemeye ihtiyaç duyarlar. Yaşlı yetişkinler bir hastalığa yakalandıklarında ise ödünlemeye duyulan ihtiyaç belirginleşir.

Paul Baltes ve meslektaşları (2006) bu kuramı açıklamak için hayatını kaybeden ünlü piyanist Arthur Rubinstein'ın yaşamından örnekler vermektedirler. Rubinstein kendisi ile 80 yaşındayken yapılan bir röportajda, yaşlılığında hayranlık duyduğu bir konser piyanisti olma durumunu koruyabilmesinde üç faktörün etkili olduğunu söylemiştir. Öncelikle yaşlılığın getirdiği güçsüzlüğün üstesinden eski konserlerine nazaran daha az sayıda parça çalarak gelmiştir. Bu durum seçmenin karşılığıdır. İkinci olarak yaşamının erken dönemlerine göre pratik yapmaya çok daha zaman ayırmıştır. Bu durum optimizasyonu yansıtmaktadır. Üçüncü olarak ise, hızlı çalması gereken bölümlerden önce daha yavaş çalarak gerçekte olduğundan daha hızlı çalıyormuş gibi bir izlenim yaratan özel stratejiler kullanmıştır, bu durum da ödünlemeyi yansıtmaktadır. Yaşlı yetişkinler ödünleme yoluyla seçici optimizasyonu kullanarak daha kısıtlayıcı bir şekilde olsa bile doyum sağlayıcı yaşamlar sürmeye devam edebilmektedirler.

3. Ken Loach'un Sinema Kariyeri

Ken Loach, 1936 yılında İngiltere'nin Warwickshire'e bağlı Nuneaton kasabasında işçi sınıfına mensup bir ailede dünyaya gelmiştir. 1957 yılında hukuk eğitimi almak üzere Oxford Üniversitesi'ne başlamış, fakat hukuk dersleri ilgisini çekmediği için kendini tamamen tiyatroya vermiştir.

Loach, birkaç ufak çaplı oyunculuk deneyiminden sonra beklediği başarıya ulaşamayınca BBC'nin açtığı yönetmenlik kursuna kabul edilmiştir. Kursu başarıyla bitirdikten sonra BBC yapımı televizyon dramalarında yönetmen olarak görev almıştır. Toplumsal meselelere eğilen Loach, ilk sinema filmi *Poor Cow*'u (*Düşen Kadın*, 1967) çeker ve böylece usta yönetmenin sinema kariyeri de başlamış olur. *Düşen Kadın* filmini Loach'un adının uluslararası alanda duyulmasını sağlayacak *Kerkenez* (*Kes*, 1969) filmi izler. Loach 1960'lı yılların sonunda başladığı sinema kariyerini günümüze kadar taşımayı başarır. Yaklaşık kırk yıllık bu süre zarfında yirmiden fazla sinema filmi yönetir. Muir (2015: 164), Loach'un "inatla ve etkili bir şekilde İngiltere'nin aidiyetsiz, parçalanmış ve yaralı yüzünü" anlattığını ifade eder. Cardulio (2015: 171), Loach'un filmlerini genel hatlarıyla "gündelik hayatın politliğini yansıtan kişisel aile dramaları ile siyasal gericiliğin ve işçi hareketinin reformist kanadının baskılarını anlatan daha gerilla filmler" olarak iki kategoriye ayırır. İlk kategoride *Kerkenez* (1969), *Family Life* (*Aile Hayatı*, 1971), *My Name is Joe* (*Benim Adım Joe*, 1998) gibi filmler varken; *Riff Raff* (*Ayak Takımı*, 1991), *Land and Freedom* (*Ülke ve Özgürlük*, 1995), *The Wind That Shakes the Barley* (*Özgürlük Rüzgarı*, 2006) *It's a Free World* (*İşte Özgür Dünya*, 2007) *Jimmy's Hall* (*Özgürlük Dansı*, 2014) ve *I Daniel Blake* (*Ben Daniel Blake*, 2016) filmleri ise ikinci kategoriye örnek olarak gösterilebilir.

3.1. Ken Loach Sinemasının Temaları ve Karakter Yapısı

Loach, filmlerinde İngiliz işçi sınıfı karakterlerine sıkça yer veren bir yönetmendir. Ünlü ve tecrübeli oyuncuların yanı sıra filmlerinde amatör oyuncuları da tercih etmektedir. Belgesel-kurmaca arasında bir üsluba sahip yönetmenin filmleri, izleyiciye karşı tutum ve sorumluluklar konusunda da Hollywood yapımlarının aksi bir anlayışa sahiptir. "Kendi deyişiyle o hep, insanlara rüyalar ve hayaller sunmaktansa, onları uykudan uyandırmayı tercih etmiş" bir yönetmendir (Okyay, 1997: 123-133). Yalur (2015: xiv-xix), da benzer bir şekilde Loach'un filmlerini "toplumsal ve siyasal uyanış filmleri" olarak nitelendirir ve filmlerinde yer verdiği karakterleri, içinde bulunduğu sistemin normlarına uymayan, yaşadığı maddi veya toplumsal sorunlardan dolayı kendi mücadelesini veren bütün olumsuzluklara rağmen umut dolu bireyler olarak tanımlar.

"Loach'un bireyleri, maddi ve toplumsal sorunlar nedeniyle harekete geçmek zorunda oldukları ve normlarına uymadıkları bir sistemin ağına takılmışlardır. Bu sistemin normlarına uymazlar. Kişisel hikayeleri merceğe alarak, politikanın mahreme nasıl nüfuz ettiğini ve bireysel hikayenin aslında işçi sınıfıyla ilgili olduğunu da gösterir Loach" (Yalur, 2015: xix).

Cardulio (2015: 171-172) Loach'un genellikle insanların yaşadığı problemlere veya çelişiklere odaklandığını belirtir. Uyuşturucu bağımlılığı, yoksulluk ve sokak hayatı, işçi örgütlerinin ve göçmenlerin yaşadığı sıkıntılar, siyasal mücadeleler, Loach'un filmlerinde yer alan temalardır ve Cardulio, Loach'un sinemasının en belirgin özelliklerini şu şekilde özetler:

“Gösterişsiz görsel biçimi, yalınlığı ve sıralı öyküleriyle Loach, tekniğiyle kimseyi etkileme derdinde değildir. Aslında, onun olayı uğraştığı işe kendini rahatsız edici bir şekilde adanmasıdır. Seyircisini aşırıya kaçmadan her an tutması ancak bu başarının bir süre sonra geride kalacağını unutuyor olması, filmlerini tamamen sahici ve etkileyici yapıyor. Loach külliyatının bir diğer tanımlayıcı yanı, sıklıkla adı bilinmeyen ve profesyonel olmayan oyuncularını seçmesiydi” (Cardulio, 2015: 171).

Kaplan (2017: 371), Loach'un “yoksulların, emekçilerin, en alttakilerin sesi, gözü ve yüreği” olduğunu ifade eder. İşçi sınıfının zorlu yaşantısını eleştirel ve gerçekçi biçimde filme alırken aynı zamanda şiirsel bir üsluba sahiptir. Kendisi de işçi sınıfı bir aileden geldiği için çok iyi bildiği bir dünyayı anlatır ve bu durum Loach'un sinemasının samimi olmasını sağlamaktadır. Onun filmlerinde işçi sınıfının iç dünyası ve görünmeyen yüzü onlara yapılan her türlü baskı açık şekilde görülmektedir. Kaplan, Loach'un filmlerinin bu yönüyle sosyolojik gözlem için uygun olduğunu belirtir: “Sömürünün, suçun ve şiddetin yaşamın tüm alanlarına sirayet etmesinin sonuçlarını tartışmaya olanak veren filmleriyle Loach, adeta sosyolojik bir gözleme olanak vermektedir. Ken Loach izleyicisini, ahlaki bir sorgulamaya davet ederek, suçluluk ve sorumluluk duygusuyla yüzleştirmeye çalışmaktadır” (Kaplan, 2017: 366). Ken Loach'un filmografisine bakıldığında genellikle ileri yaştaki karakterlerin filmin merkezinde olmadığı görülmektedir. Ken Loach ilk kez *Ben Daniel Blake* filminde ileri yaştaki bir karakterin ruh haline ve yaşadığı problemlere sinemasında yer vermiştir.

4. Sinemada Karakter ve Üç Boyutlu Karakter Analizi

Bir sinema filminde dramatik yapının oluşmasında büyük ölçüde, karakterler, tipler ve olay örgüsü belirleyicidir. Film karakterleri genellikle hayal ürünü olarak kabul edilse de, istisnalar dışında, gerçek hayattan insanlar model alınarak oluşturulmaktadır. Karakterlerin eylemleri, kararları ve tepkileri olay örgüsünü şekillendirir. Bu nedenle karakterin yapısı ve tercihleri gibi ayırt edici özellikleri de filmin öyküsünü ve olay örgüsünü doğrudan etkilemektedir. Türk Dil Kurumu'nun *Büyük Türkçe Sözlüğü*'nde 'karakter'e dair birçok tanım mevcuttur. Bu tanımlardan bazıları şunlardır: “Bir bireyin kendine özgü yapısı, onu başkalarından ayıran temel belirti ve bireyin davranış biçimlerini belirleyen, üstün ana özellik, öz yapı, ıra, seciye”, “Bir kimsenin veya bir insan grubunun tutumu, duygulanma ve davranış biçimi”, “Kişileştirme işleminde derinlemesine ele alınan oyun kişisi; kendine özgü nitelikler içinde ruhsal gelişimi olan oyun kişisi.”, “Bir eserde duygu, tutku ve düşünce yönlerinden ele alınan kimse”. Ersümer (2013: 53) ise karakteri “bir amaç doğrultusunda, bir sonucu hedefleyerek ya da bir şeylerden kaçınmak için karar veren, seçim yapan ve eyleme geçen kişi olarak tanımlar.

Bir sinema filmindeki karakter ne kadar ayrıntılı ve çok yönlüye o oranda daha inandırıcı olmaktadır. Gerçek yaşamda bir insanın karakterini ana hatlarıyla dış görünüşü, toplumsal yaşamdaki konumu ve ruhsal durumu oluşturmaktadır. Bunu gerçekçi bir sinema karakteri için de söylemek mümkündür. Karakterin üç boyutu; fizyolojik, sosyolojik ve psikolojiktir. Egri (2012: 42) bu üç boyutun önemini şu sözlerle ifade eder: “Her nesnenin üç boyutu vardır: derinlik, yükseklik, genişlik. İnsanın bunlardan başka üç boyutu daha vardır: fizyolojik, sosyolojik, psikolojik. Bu üç boyutu dikkate almadan, insan varlığını tanıyamayız”. Karakterin üç boyutlu olarak ele alınması yani üç boyutlu karakter analizi senaristlerin senaryo yazarken karakter oluştururken yararlandığı bir yöntemdir. Aynı zamanda bir film karakterini çözümlerken de bu yöntemden faydalanılması mümkündür. Bu yöntem karakterleri tüm boyutlarıyla ele aldığı için karaktere çok yönlü bir bakış imkanı sunmaktadır. İlk olarak karakterin fizyolojik boyutu/dış görünüşü, bir insanın karakterinin şekillenmesinde önemli bir role sahiptir. Bir insanın; cinsiyeti, yaşı, boyu-kilosu vb. faktörler onun hayata bakışını, kendisiyle ve çevresiyle olan iletişimini doğrudan etkilemektedir. Bir sinema filminde de izleyicinin karaktere dair ilk izlenimi karakterin fiziksel görünüşüne göre şekillenmektedir. Aynı zamanda karakterin dış görünüşü, onun filmdeki yaşantısını, ruh halini ve ilişkilerini de doğrudan etkilemektedir.

“Fiziksel yapımız, kuşku yok ki yaşam görüşümüzü de etkiler; hoşgörülü, saldırgan, alçakgönüllü, küstah olmamıza neden olur. Zihinsel gelişimimiz de fiziksel yapımızın etkisi altındadır; aşağılık ya da üstünlük komplekslerinin temelinde de gene bu fiziksel yapının etkileri bulunmaktadır. İnsanın başta gelen en belirgin boyutu, fizyolojik boyuttur.” (Egri, 2012: 42-43)

Bir karakterin sosyolojik konumu da karakterinin oluşmasında en az dış görünüşü kadar etkilidir. Karakterin ait olduğu toplumsal sınıf, yaşadığı yerler, iletişim halinde olduğu insanlar o karakterin kişiliğinin oluşmasında önemli paya sahiptir. Bu nedenle bir sinema filminde de karakterler, sahici ve derinlikli olabilmesi adına sosyal çevresiyle ilişkilendirilerek izleyiciye sunulur. Egri (2012: 42), sosyolojik boyutu açıklarken, bodrum katında doğup büyümüş biriyle varlıklı bir ailede doğup büyümüş iki farklı insanı karşılaştırır:

“Bodrum katında doğmuşsanız, oyun yeriniz kentin pis sokakları idiyse, sizin davranışlarınız, tepkileriniz, elbette varlıklı evlerde doğup tertemiz oyun alanlarında oynayan çocukların davranışlarıyla tepkilerinden farklı olacaktır. Ancak, hakkınızda daha çok bilgi sahibi olmadıkça, sizi ondan ya da kapı komşunuz çocuktan ayıran özellikleri ve nitelikleri tastamam çözümleyemeyiz. Anneniz, babanız kimdi? Hastalıklı ya da sağlıklı kişiler miydi? Geçimlerini neyle sağlıyorlardı? Dostlarımız kimlerdi? Onlara karşı tutumunuz, davranışınız nasıldı? Onları size karşı nasıldı? Ne tür giysilerden hoşlanırsınız? Hangi kitapları okursunuz? Kiliseye gider misiniz? Ne yer ne düşünür, neyi sever, neden nefret edersiniz? Toplum bilimi diliyle soralım, kimsiniz siz?” (Egri, 2012: 42-43)

Üçüncü ve son boyut ise psikolojiktir. Bu boyut fizyolojik ve sosyolojik boyutların ortak ürünü ve diğer iki boyutun tamamlayıcısı olarak düşünülebilir. Diğer iki boyutla kıyaslandığında psikolojik boyutun altında yer alan maddelerin cevaplarını bulmak daha zordur. Karakterin psikolojik boyutuna dair bilgilere ulaşmak için genellikle filmdeki karakterlerin diyaloglarına, tutumlarına veya davranışlarına bakmak ve bunları yorumlamak gerekir. Egri'nin (2012) ve Foss'un (2009), üç boyutlu bir karakter yaratmak için oluşturdukları taslağı aşağıdaki gibi tabloştırmak mümkündür:

Tablo 1. Üç Boyutlu Karakter Analizi Tablosu

FİZYOLOJİK BOYUT	SOSYOLOJİK BOYUT	PSİKOLOJİK BOYUT
1- Cinsiyet	1- Sınıfı	1- Hedefleri
2- Yaş	2- Meslek	2- Kişisel Zayıflıkları
3- Boy ve Kilo	3- Eğitimi	3- Hayal Kırıklıkları
4- Saç, göz, cilt rengi	4- Aile	4- Mizaç, huy
5- Tavrı, hareket ve duruş	5- Dinsel inanç	5- Cinsel yaşam, ahlaksal ölçütler
6- Görünüş	6- Irk, Milliyet	6- Yaşama Karşı Tutum
7- Kusurlar	7- Çevre İçindeki Yeri	7- Kompleksler
8- Konuşma tarzı	8- Siyasal Görüş	8- Beceriler
9-Sakatlıklar	9- Hobileri, ilgileri	9- Zeka Düzeyi

Not: Bu tablo Egri (2012: 42-43) ve Foss (2009:128-129) 'un karakter yapısının nasıl oluştuğunu gösteren taslaklarından yararlanarak oluşturulmuştur.

Üç boyutlu karakter analizi, sinema filmlerindeki karakterlerin en temel üç yönünü merkeze alarak analiz edilmesine olanak verir ve bu sayede karakterin özelliklerinin daha sistematik bir şekilde ortaya çıkması hedeflenir. Yer verilen üç boyutun altında yer alan maddeler, karakterin farklı yönlerini ortaya koyar ve bütünü tamamlayan küçük parçalara benzetilebilir. Üç boyutlu karakter analizi, bir karakteri mümkün olduğunca yansız bir şekilde betimleme imkanı sunar. Sadece bu yöntem kullanılarak bir karakterin portresi ortaya çıkarılabilir ancak tabloda yer alan tüm maddeler her zaman bir karakterde karşılık bulamayabilir veya bir sinema filminde tüm maddelerin cevaplarına açıkça yer verilmeyebilir. Bu analizle ele alınan karakterin daha kapsamlı olarak irdelenebilmesi için kuramsal bir perspektifle desteklenmesi yerinde olacaktır. Bu nedenle, bu makalede ileri yaştaki bir karakter olan Daniel Blake analiz edilirken, ilk olarak üç boyutlu karakter analizinden faydalanılmış daha sonra ise Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramından ve yaşlılık dönemini açıklayan güncel gelişim kuramlarından faydalanılmıştır.

5. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada öncelikle gelişim kuramları ve yaşlılık psikolojisi açıklanmıştır. Daha sonra Ken Loach sineması ve sinemada karakter olgusu ele alınmış, karakter analiz etme yöntemlerinden “Üç Boyutlu Karakter Analizi” ile Daniel Blake karakteri analiz edilmiştir. Daniel Blake karakterinin “Üç Boyutlu Karakter Analizi” sonucunda ortaya çıkan verileri temel gelişim kuramlarından Erikson’un Psikososyal Gelişim Kuramı ve yaşlılık evresini de ele alan “Hareketlilik Kuramı”, “Sosyo-Duygusal Seçicilik Kuramı” ve “Ödünleme Yoluyla Seçici Optimizasyon Kuramı” çerçevesinde yorumlanmıştır. Loach’un oluşturduğu ileri yaştaki bir karakter olan Blake’in, Erikson’un Psikososyal Gelişim Kuramı açısından değerlendirilebilmesi için Egri (2012) ve Foss’un (2009) geliştirmiş olduğu ve senaryo/piyes yazımında genellikle karakter yaratma sürecinde kullanılan “Üç Boyutlu Karakter Analizi” yönteminden faydalanılmıştır. Bu yöntem sayesinde karakterin fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik olmak üzere üç boyutu da detaylı şekilde analiz edilmiştir. Blake’in içinde bulunduğu ruh hali ve yaşadığı çatışmalar, Erikson’un Psikososyal Gelişim Kuramı açısından bakıldığında yeterli veriyi sağlamaktadır. Yapılan karakter analizi sonucunda elde edilen veriler Erikson’un Psikososyal Gelişim Kuramının ileri yaştaki bireyleri inceleyen “Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk Evresi” perspektifinden değerlendirilmiştir.

6. Daniel Blake Karakterinin Üç Boyutlu Karakter Analizi ve Yaşlılık Dönemi Çatışmaları Bağlamında Analizi

I Daniel Blake, Daniel Blake karakterinin bürokrasiye karşı verdiği mücadeleyi anlatmaktadır. İlerlemiş yaşından ve yaşadığı sağlık problemlerinden dolayı işsiz kalan Blake, işini geri alabilmek veya devletten maddi yardım alabilmek için bilgisayar ve internet kullanmak zorundadır. Sistemin çarpıklığı nedeniyle ve teknoloji konusunda yetersiz olduğu için hem hasta olduğunu kanıtlayamaz hem de işine geri dönemez. Eşini kaybettiği için yalnız yaşayan ve hayatında kimsesi olmayan Blake, iş yardımı için gittiği görüşmelerde genç bir kadın olan Katie ve iki çocuğuyla dostluk kurar. Blake, bu süreçte kendisinden de zor durumda olan Katie ve çocuklarına yardımcı olmaya çalışır. Blake, yaptığı başvurular sonucunda bir ilerleme kaydetmeye başladığı sırada önemli bir mülakattan önce hayatını kaybeder. Ondan geriye sadece içinde bulunduğu sistemi eleştiren bir mektup kalır. Filmin ismi de Daniel Blake’in ağzından çıkan bir haykırış niteliğindedir: “Ben Daniel Blake!”. Blake bu sloganvari cümleyi, bürokrasiyle girdiği sonu gelmeyen mücadelede isyan ettikten sonra bir tepki olarak devlet kurumunun duvarına bile yazar.

a. Daniel Blake Karakterinin Fizyolojik Boyutu

Daniel Blake 60 yaşlarında bir erkek karakterdir. Orta boyludur ve kilosu boyuyla orantılıdır. Yaşına göre atletik bir vücuda sahiptir. Beyaz tenlidir ve saçları dökülmüştür. Bir kalp krizi geçirmesine rağmen hayatta kalmayı başarmıştır ve günlük yaşamına sıkıntı çekmeden devam etmektedir. Yaşına göre hareketli bir yapıya sahiptir. Güçlü bir hafızaya sahiptir. Yüzünde veya vücudunun herhangi bir yerinde dikkat çekici bir özellik yoktur. Standart bir giyim tarzı vardır. Aksanlı ve argo ifadeler kullanan, esprili

ve iğneleyici bir konuşma tarzı vardır. Hoşuna gitmeyen veya sinirlendiği durumlarda küfürlü konuşmaktadır. Fiziksel açıdan herhangi bir kusuru veya sakatlığı mevcut değildir

b. Daniel Blake Karakterinin Sosyolojik Boyutu

Daniel Blake'in sosyolojik boyutuna geçmeden önce filmde aktarılan Britanya'nın sosyolojik boyutuna değinmek yerinde olacaktır. Filmde özellikle Britanya'daki sağlık sistemi, bürokrasi, sosyal devlet anlayışındaki çarpık yapı ve bireylerin içine düştüğü çıkmazlara yer verilmiştir. Blake sistem içinde işe yarar ve sorunsuz bir bireyken hiçbir zorluk çekmez; fakat yaşadığı sağlık problemleri onu sert ve ani bir şekilde sistemin dışına iter. Blake, sistem için değersiz bir pozisyona düşmüştür ve sistemin kendisine sağladığı haklardan faydalanamaz. Blake'in bu haklara erişebilmek için önüne, aşması gereken türlü türlü engeller çıkar. Bu engellerden biri dijitalleşen dünyada yaşanan köklü değişimlerdir. Blake, tüm başvurularını internet üzerinden yapması gerekmektedir. Daha önce hiç bilgisayar kullanmadığı için bu durum onu oldukça zorlar. Çevresindeki insanlardan yardım alarak ve bilgisayar kullanmayı öğrenmeye çalışarak bu engeli aşmaya çalışır. Daha sonra öz geçmiş yazmak için kursa gitmek zorunda kalır. Bütün bu süreçler yaşanırken Blake'in hiçbir güvencesi ve geliri yoktur. Bu durum Blake'de tedirginlik yaratır. Süreçlerin bir an önce tamamlanmasını bekler. İşlerin bu kadar yavaş ilerlemesi karşısında isyan etme noktasına gelir. Karşısında iletişim kuracak birey bulamaz. Bu durumu bir türlü idrak edemez. Blake bu süreçte tıpkı kendisine benzer bir durumda olan Katie ve iki çocuğuyla yakınlık kurar. Katie işsiz kalmış ve eşinden boşanmıştır. Katie de iş bulmak veya işsizlik maaşı almak ister fakat bir türlü isteği gerçekleşmez. Onun da hiçbir geliri yoktur. Çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayabilmek için hırsızlık yapmak veya eskortluk yapmak gibi yollara başvurmak zorunda kalır. Blake ise onu bu kararından vazgeçirmek için çabalar.

Blake, İngiltere'nin Newcastle kentinde yaşayan bir İngiliz'dir. Dinine çok bağlı olmasa da Hristiyan'dır. Mesleği marangozluktur yani kendisi bir işçi sınıfı mensubudur. Yakın zamanda eşini kaybetmiştir. Hiç çocukları olmadığı için hayatına yalnız devam etmektedir. Arkadaş çevresi geniş değildir. Bütün çevresi; eski iş arkadaşları, komşuları ve işine geri dönmek için verdiği mücadele sırasında tanıştığı bir anne ve iki çocuğundan ibarettir. Eğitim durumu filmde açık şekilde belirtilmemiştir fakat; yüksek tahsilli bir karakter değildir. Buna rağmen belirli bir hayat görüşüne sahiptir. Konuşmalarıyla insanlara umut veren, sistemdeki aksaklıklar karşısında çözüm arayan, aklını kullanmaya çalışan ve yaşının da getirdiği tecrübeyle bilge bir karakterdir. Agresif yapısına rağmen genel olarak çevresindekiler tarafından sevilme ve değer görmektedir. İşten ayrıldığı halde iş arkadaşları ve komşuları tarafından sevilme ve değer görmektedir. Yeni tanıştığı aile tarafından da çabuk benimsenmiştir. Blake eşinin ölümünden sonra oluşan yalnızlığı çevresindekilere yardım ederek kapatmaya çalışmaktadır. Filmde Blake'in siyasal görüşüne dair net bilgiler yoktur. Geçirdiği kalp krizi nedeniyle işini kaybetmiştir. Aynı zamanda işsiz kaldığı dönemde yeterli sağlık kriterlerini sağlayamadığı için devlet yardımı da alamamaktadır. Blake, bu duruma itiraz etmek ister fakat bunun için gerekli başvuruları internette yapmak zorundadır.

c. Daniel Blake Karakterinin Psikolojik Boyutu

Blake'in en büyük hedefi geçirdiği kalp krizi sonucu kaybettiği işine geri dönmektir. Eşinin ölümünden sonra işiyle hayata tutunmaktadır ve hem eşini hem de işini kaybetmesinin sonucunda psikolojik açıdan olumsuz etkilenmiştir. Blake'in kişisel olarak zayıf sayılabilecek özelliği ise çabuk öfkelenmesidir. Öfkelendiği zaman duygularıyla hareket etmektedir. Bunun sonucunda da kurallara karşı gelebilmekte, sabrını yitirmekte ve kırıncı konuşmalar yapabilmektedir. En büyük hayal kırıklığı ise eşini ve mesleğini kaybetmesidir. Ahlaki açıdan toplumsal normlara uyan ve kuralları önemseyen biridir fakat kendince mantıksız bulduğu kurallara da bir şekilde tepki göstermektedir. Aktif bir cinsel hayata sahip değildir. Bütün bu olumsuz gelişmelere rağmen güçlü kalmayı başarmıştır. Bu yönüyle güçlü bir karaktere sahiptir. İnsanlarla kolay iletişim kurabilen bir yapısı vardır. Bu sayede yeni insanlarla kolay tanışabilir. İletişim becerilerinin yüksek olması onun çevresinde de değer görmesini sağlar. Çevresine karşı paylaşımcı ve fedakâr biridir. İnsanlara yardım etmeyi seven bir yapısı vardır. Filmde bunun örneklerine geniş bir şekilde yer verilmiştir. Kapı komşusu Çin'den kaçak ayakkabı getirdiğinde başının belaya girme ihtimaline rağmen komşusunun yanında olmuştur. İşine geri dönmek için verdiği mücadele sırasında tanıştığı aileye elinden gelen her türlü yardımı yapmıştır. Eşinin ölümüne kadar hem çalışmış hem de hasta yatağındaki eşine bakmıştır. Eşinin ölümünden sonra kendini kaybolmuş gibi hissetmektedir. Eşine dair anıları bütün ayrıntılarıyla hatırlamaktadır. Onun fotoğraflarını da özenle saklamaktadır. Blake zeki bir karakterdir. Karşılaştığı problemler karşısında sürekli bir çözüm üretmekten yanadır. Çabuk öğrenebilen bir yapıdadır. Çağa ayak uyduramayıp internet ve yeni teknolojilerden anlamasa bile amacına ulaşabilmek için öğrenmeyi dener ve kısa sürede önemli gelişme kateder. Hayata karşı olumlu bir bakış açısına sahiptir. İnatçı ve pes etmeyen bir mizacı vardır. Yeni tanıştığı aileye yardım etmek için evindeki bütün eşyalarını satarken bile sadece iş aletlerini satmaz, çünkü içinde her zaman işine geri döneceğinin umudunu taşır. Özellikle tamir ve ev işleri konusunda oldukça beceriklidir. Kendine olan saygısı son derece yüksektir. Bunu Blake'in "Kendine karşı saygını yitirdiğinde işin bitik demektir" repliğinden anlamak mümkündür. Devletten maddi destek alabilmek için gittiği mülakat için hazırladığı mektubu okuyamadan tekrar kalp krizi geçirmiş ve hayatını kaybetmiştir. Bu mektup Blake'in ruh halinin ve duygularının bir dışavurumudur:

"Ben bir müşteri ya da bir hizmet kullanıcısı değilim. Ben bir kaytarıcı, bir beleşçi, bir dilenci ya da bir hırsız değilim. Ben bir sosyal güvenlik numarası ya da ekranda yanıp sönen bir iz değilim. Faturalarımı, vergilerimi zamanında ve kuruşuna dek ödedim, bununla da gurur duyuyorum. Kimseye boyun eğmem, ama elimden gelirse komşunun gözünün içine bakar, ona yardım ederim. Sadaka istemiyorum ve kabul de etmiyorum. Benim adım Daniel Blake. ben bir insanım, köpek değil. Bu sıfatla haklarımı talep ediyorum. Bana saygı duyarak yaklaşmanızı talep ediyorum. Ben, Daniel Blake... Bir vatandaşım. Ne bir eksik ne bir fazla. Teşekkür ederim..." (Ben Daniel Blake, 2017)

d. Daniel Blake Karakterinin Yaşlılık Dönemi Çatışmaları Bağlamında Analizi

Üç Boyutlu Karakter Analizi ile üç temel boyutuyla ele alınan Blake karakteri, bu başlıkta Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı'nın Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk Evresi, Hareketlilik Kuramı, Sosyo-Duygusal Seçicilik Kuramı ve Ödünleme Yoluyla Seçici Optimizasyon Kuramı temel alınarak irdelenecektir.

Daniel Blake yaşam sürecinin son evresinde yer almaktadır. Bu dönemin özelliklerinden olan emekliliğe uyum, sağlık problemlerine alışma, eşin ölümü ve hayatta tek kalma durumuna uyum sağlama gibi süreçler film boyunca belirli sekanslarda yönetmen tarafından yansıtılmaktadır. Daniel Blake'in içinde bulunduğu yaşam dönemi Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı çerçevesinde Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk dönemine denk gelmektedir. Blake, psikolojik boyutuna bakıldığında geleneksel, kolektif, inatçı ve kararlı kişilik özellikleri barındırdığı görülmektedir. Film Blake'in eşini, mesleğini ve sağlığını kaybettiği ve kendi benliğiyle baş başa kaldığı bir dönemden bir kesit içermektedir. Blake'in sahip olduğu bu kişilik özellikleri film boyunca bürokrasi ve modern toplumun normları karşısındaki duruşunu belirlemektedir. Bu dönem içerisinde karakterin benlik bütünlüğüne ulaştığı, mutlu ve ideal bir yaşlılık geçirdiğini söylemek zordur. Erikson'un bu gelişim evresinin temel çatışması olan "*Yaşamın Gözden Geçirilmesi*" eylemi sonucunda karakterimizin pek olumlu argümanlara ulaşabildiğine film boyunca rastlanmamaktadır. Film, karakterin hayatını kaybetmesiyle sonlanırken bile karakterin içsel çatışmalarını yatıştırıp hayatı ve deneyimlerini olumlu bir benlik yapılanmasına ulaştırıp bütünlük hissi sağladığı söylenemez. Karısının ölümü ve yalnızlık sürecine uyum sağlamakta zorlanan Blake, geçmişini gözden geçirdiğinde, ona destek olacak ve yalıtılmışlığını engelleyecek bir çocuğunun olmadığını, inatçı ve hırslı karakteri gereği hayatının merkezine mesleğini koyduğunu ve duygusal doyum boyutunda noksan kaldığını söylemek mümkündür. Karakterin film boyunca nadiren huzurlu ve mutlu olduğu görülmektedir. Usta bir marangoz olan Blake, mesleğine dair gerçekleştirdiği en ufak eylemlerden bile büyük haz duymaktadır. Bu hazzın nedeni mesleğini icra ederken kendini işe yarar bir birey olarak hissetmesi olarak düşünülebilir. Marangozluk mesleği Blake'in varoluşunda önemli bir yere sahiptir ve mesleki açıdan insanlara fayda sağladığında kendini iyi hissettiği görülmektedir. Filmin bir sahnesinde Blake'in, bir çocuğa tahta oymayı öğretirken yaşadığı haz bunun bir örneğidir. Genel anlamda da Blake insan ilişkilerine önem veren, insanlara yardım etmekten haz duyan bir kişiliğe sahiptir. Genç yaştaki komşularına veya tesadüfen tanıştığı iki çocuk sahibi işsiz bir anneye de elinden geldiğince yardım ettiği görülmektedir. Blake'in bu tutumuna bakarak yalnız kalmayı tercih etmediğini ve çevresindeki insanlarla iletişim halinde olmayı tercih ettiğini söylemek mümkündür. Blake kapı komşusu gençlerle veya tesadüfen tanıştığı iki çocuk ve bir anneden oluşan bu aile ile sıkça vakit geçirmekte ve bu insanlar için kendini riske etmekten sakınmamaktadır. Ailenin ihtiyacı olduğu için evindeki eşyalarını bile satmaktan çekinmez. Burada eşyaların Blake'in geçmiş yaşantısını ve anılarını temsil ettiği yorumundan yola çıkarak, bu durumda karakterimizde benlik bütünlüğü yerine umutsuzluk yaratan bu anıları, ona yaşamının son döneminde duygusal doyum yaşatan insanlardan daha değersiz

gördüğü ve onların mutluluğu için geçmişinden ve anlarından vazgeçebileceği çıkarımında bulunmak mümkündür. Erikson'un kuramına ek olarak Blake'in yaşadığı çatışmalarda hareketlilik, sosyo-duygusal seçicilik ve ödünleme yoluyla seçici optimizasyon kuramlarının izleri görülmektedir. Hareketlilik kuramı, ileri yaştaki yetişkinlerin aktif ve katılımcı bir yaşam sürdürdüklerinde ve orta yetişkinliklerindeki alışkanlıklarını ileri yetişkinlik evrelerine taşıdıklarında daha mutlu olacaklarını savunmaktadır (Neugarten, Havighurst & Tobin, 1968). Bu bağlamda karakterimizin tamamen rastlantı üzerine tanıştığı Katie karakterine yardım etmesi ve Katie'nin yaşamındaki engelleri benimseyerek çözümler üretmeye çalışması ayrıca filmde yönetmen tarafından bir dini ritüel imgesi altında verilen Blake karakterinin doyum ve sağaltım yaşadığı ahşap oyma işleri ve yine karakterimizin yaşam tarzlarını eleştirmesi ve yanlış bulmasına rağmen hayata tutunmalarına ve para kazanmalarına yardım ettiği genç siyahi komşuları gibi tüm bu örnekler hareketlilik kuramının savunduğu mutlu olma ve doyum sağlama çabaları içerisinde değerlendirilebilir. Sosyo Duygusal Seçicilik Kuramı, ileri yaştaki bireylerin görüşmekten zevk aldıkları ve duygusal doyum yaşadıkları kişilerle ilişkilerini sürdürerek yaşamlarında daha mutlu olduklarını ve sosyal ilişkilerinden daha fazla beslendiklerini savunmaktadır (Charles & Carstensen, 2009). Bu bağlamda Blake, eski iş arkadaşları ve çevresi ile görüşmeyi reddederek, yeni tanıştığı ve kendisini yanlarında duygusal anlamda verimli hissettiği ve doyum sağladığı Katie karakteri ve genç siyahi kapı komşuları ile görüşmeyi tercih etmekte ve sosyal çevresini bu yönde şekillendirmektedir. Ödünleme Yoluyla Seçici Optimizasyon ileri yaştaki bireylerin işlevselliklerinde yaşadıkları kayıp, zihinsel ve fiziksel kapasitelerinde azalma sonucunda karşılaştıkları problemlere çözüm bulmakta yeni kaynaklar ürettiklerini ve bu şekilde işlevsel kalmaya devam ederek üretken ve verimli hissetmeye devam ettiklerini savunmaktadır (Staudinger & Jabobs, 2011). Filmin başlangıç sahnesinde şirket çalışanının Blake'e sorduğu; “*Kimseden yardım almadan 50 metre yürüyebilir misiniz?*”, “*Gömlek cebinize uzanabilir misiniz?*”, “*Kolunuzu kaldırıp başınıza dokunabilir misiniz?*” soruları ile ilerleyen yaşının getirdiği fiziksel deformasyon ve ileri yaştaki bireylerin ödünleme konusundaki ihtiyaçlarına dikkat çekilmektedir. Karakterin eski iş yerinden bir çalışma arkadaşına söylediği “maraton günlerim geride kaldı” sözü ödünleme konusunda karakterimizin farkındalığına dikkat çekmektedir. Blake, bürokrasi karşısında yapmak zorunda olduğu evrak işlerini halletmede teknoloji kullanımı konusundaki “*Bana boş bir arazi verin size ev yapayım ama teknoloji işlerinden anlamam*” sözleriyle ifade ettiği eksikliğini ödünlemek amacıyla bulduğu çözüm kaynakları olan yüz yüze iletişim, insanlarla yakın ve içten ilişkiler kurmayı kullanmaktadır. Örneğin; iş arama konusunda online başvuru yapmak ve dijital öz geçmiş hazırlamak yerine kendi el yazısıyla öz geçmiş hazırlayıp yüz yüze görüşmeyi tercih etmektedir.

SONUÇ

Sinema sanatı hem film üretimi hem de film kuramları açısından bakıldığında psikolojiden sıklıkla faydalanmaktadır. Yönetmenler, senaristler ve oyuncular bir karakter oluştururken o karakterin psikolojik boyutu üzerinde detaylı bir şekilde çalışmaktadır. Bu durum da filmlerin psikolojik

yaklaşımlarla analiz edilmesini mümkün kılmaktadır. Toplumcu gerçekçi filmler yapan Ken Loach'ın *I Daniel Blake* filmi, ileri yaştaki bir karakteri ve onun problemlerini merkeze alarak, hayatının son evresindeki bir karakterin psikolojisinin detaylı bir şekilde analiz edilmesine olanak sağlamaktadır. *I Daniel Blake* filmi Daniel Blake'i fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik boyutlarıyla ayrıntılı bir şekilde işlemektedir. Bu sayede filmin başkarakterinin analiz edilmesi onun karakterinin yaşlılık kuramları çerçevesinde irdelenmesini mümkün kılmaktadır. Karakterin yaşlılık kuramlarına göre irdelenebilmesi için öncelikli olarak karakterin tüm boyutlarının analiz edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle filmin başkarakterini üç boyutlu karakter analizi metoduyla analiz edilmiştir. Üç boyutlu karakter analizinde ele alınan karakter fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik özellikleri ayrı ayrı ortaya çıkarılmıştır. Bu özellikler, Erikson'un Psikososyal gelişim kuramına göre değerlendirilmiştir. Buna ek olarak Erikson'un kuramını, günümüz modernleşen ve değişen dünyasında güncellenen çatışma ve uyum süreçleri açısından destekleyici ve tamamlayıcı olması nedeniyle yaşlılık dönemini açıklayan güncel kuramlardan Hareketlilik kuramı, Sosyo-Duygusal Seçicilik kuramı ve Ödünleme Yoluyla Seçici Optimizasyon kuramından faydalanılmıştır. Ken Loach sinematografisine bakıldığında genellikle toplumun kenarında kalmış ve sesini duyurmaya çalışan bireylerin sorunlarını işlediğini söylemek mümkündür. *Ben Daniel Blake* filminde ise işçi sınıfına ait ileri yaştaki bir karakterin yaşayabileceği zorlukları sinema filmine aktarmayı tercih etmiştir. Blake, bürokrasinin kendisini yok saydığını ve değersizleştirdiğini düşünmektedir. Bu durumu kabullenmez ve bürokrasiyle varoluşsal bir mücadeleye girişir. Erikson'un kuramına göre Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk evresinde yer alan en belirgin durumlardan; bireyin kendi yaşamını gözden geçirmesi, emeklilik, eşin ölümü, izolasyon duygusu ve üretkenlik-durağanlık çatışması Daniel Blake karakterinde de açık şekilde görülmektedir. Blake'in eşini kaybetmesi, işsiz kalması, ağır bir hastalık geçirmesi de onun hayatının son evresinde karamsar bir ruh haline bürünmesine yol açmaktadır. Bu tip olumsuz gelişmelere rağmen mücadele etmekten asla vazgeçmez. Birtakım bürokratik kurallar bütününe mantıksız bulur ve buna isyan edip kendince çözümler arar. Bu süreçte, ileri bir yaşta olması nedeniyle, dijitalleşen ve modernleşen yeni dünyaya adapte olamamasına rağmen teknolojik cihazları öğrenmeye çalışır. Yanında kimse olmasa bile gerekli kurumlara başvurularda bulunur. Yeni arkadaşlıklar kurar ve -her ne kadar kendisi de yardıma muhtaç olsa bile yeni arkadaşları için elinden geldiğince yardımcı olmaya çalışır. İçine kapanarak, pasif bir şekilde ölümü bekleyip kaderine razı olmak yerine, hayatının son evresini aktif bir şekilde geçirir. Blake, sosyal çevresini kendi belirleyen, olumsuzluklara boyun eğmeyen, hakkını arayan diğer insanların hayatını kolaylaştırarak psikolojik doyum yaşayan bir karakterdir. Bu açılarından bakıldığında yönetmen Ken Loach, alışlagelen; güçsüz, zayıf, evinde oturan, cahil, çevresine bir faydası dokunmayan ancak sürekli çevresinden yardım bekleyen "yaşlı" stereotipinin dışında bir karakter ortaya koyar.

KAYNAKÇA

- Bacanlı, H. (2000). *Development And Learning*. Ankara: Nobel Distribution and Publication.
- Bauer, I., Wrosch, C., & Jobin, J. (2008). I'm Better Off Than Most Other People: The Role of Social Comparisons For Coping With Regret In Young Adulthood and Old Age. *Psychology and Aging*, 23(4), 800.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. Kaknüs Yayınları.
- Cardulio B. (2015) *Toplumsal Bilinç Sineması, Benim Adım Kes – Ken Loach Söyleşileri (içinde) Der: Yalur T. İstanbul: Agora Yayınları*
- Cappeliez, P., O'Rourke, N., & Chaudhury, H. (2005). Functions of reminiscence and mental health in later life. *Aging & mental health*, 9(4), 295-301.
- Cappeliez, P., & O'Rourke, N. (2006). Empirical Validation Of A Model Of Reminiscence And Health In Later Life. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 61(4), P237-P244.
- Choi, N. G., & Jun, J. (2009). Life Regrets And Pride Among Low-Income Older Adults: Relationships With Depressive Symptoms, Current Life Stressors And Coping Resources. *Aging and Mental Health*, 13(2), 213-225.
- Carstensen, L. (1998). A Life-Span Approach to Social Motivation. In J. Heckhausen & C. Dweck (Eds.), *Motivation and Self-Regulation across the Life Span* (pp. 341-364). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511527869.015
- Carstensen, L. L. (2006). The Influence Of A Sense Of Time On Human Development. *Science*, 312(5782), 1913-1915.
- Erden, M., & Akman, Y. (1995). *Eğitim psikolojisi: Gelişim-öğrenme-öğretme*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Ersümer, A. O. (2013). *Klasik Anlatı Sineması*, İstanbul: Hayalperest Yayınevi
- Foss, B. (2009). *Sinema ve Televizyonda Anlatım Teknikleri Ve Dramaturji*, (Çev. M. K.Gerçeker), İstanbul: Hayalbaz Kitap
- Freud, S. (1917). Duelo y melancolía. *Obras completas*, 14, 235-255.
- Geçtan, E. (1978). *Çağdaş insanda normaldışı davranışlar*. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Hayward, A. (2004). *Ken Loach ve Filmleri Hangi Taraftasınız?* (Çev. Ö. Arıkan), İstanbul: Agora Yayınları
- Havighurst, R. J., Neugarten, B. L., & Tobin, S. (1968). *Middle age and aging*. Chicago: The.
- Kaplan, N. (2017). Kültürel Hegemonyanın Kısılcacında Yeni İnsan: Bir Kültür Eleştirisi Olarak Ken Loach Sineması. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 7 (1), 365-378. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/jocress/issue/29915/324272>
- Kazancı, O. (1989). *Eğitim psikolojisi. Kuram ve İlkelerden Uygulamaya*, Kazancı Hukuk Yayınları, (67).
- Koç, M., Yavuzer, Y., Demir, Z., & Çalışkan, M. (2001). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım,
- King, L. A., & Hicks, J. A. (2007). "Whatever Happened To" "What might have been"? Regrets, Happiness, And Maturity. *American Psychologist*, 62(7), 625.
- Loach, Ken. (2017) *Ben Daniel Blake [Film], Sixteen Films, Why Not Productions, Wild Bunch*
- Miller, P. H., Onur, B., & Gültekin, Z. (2008). *Gelişim Psikolojisi Kuramları*. İmge.

- Okuyay, S. (1997). Proletaryanın Şairi: Ken(neth) Loach, Avrupalı Yönetmenler, Ankara: Kitle Yayınları.
- Özdemir, O., Özdemir, P. G., Kadak, M. T., & Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 566-589.
- Reichstadt, J., Depp, C. A., Palinkas, L. A., & Jeste, D. V. (2007). Building Blocks of Successful Aging: A Focus Group Study Of Older Adults' Perceived Contributors To Successful Aging. *The American Journal of Geriatric Psychiatry*, 15(3), 194-201.
- Santrock, J. W. (2015). Yaşam Boyu Gelişim: Gelişim Psikolojisi: Life-Span Development. Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Limited Şti.
- Staudinger, U. M., & Glück, J. (2011). Psychological wisdom research: Commonalities and differences in a growing field. *Annual review of psychology*, 62, 215-241.
- Türk Dil Kurumu (2017) http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts Erişim Tarihi: 10.10. 2017
- Yalur, T. (2015). Benim Adım Kes Ken- Loach Söyleşileri, İstanbul: Agora Yayınları